

EDITORIAL

No tornar a errar mes

¿I ara qué? Esta seria la verdadera pregunta que nos deuriem fer els valencians davant els fets —manifest, presentacio publica, assistencia de politics— que han tengut lloc en la ciutat del **Turia** a rant del recent agravi del **Senat**, de l'alcanc dels quals no podem sino dubtar.

I no es que nosatres permaneixcam aferrats al passat i revisant-lo hajam vist estes coses ans, no. No ho diguem perque **Lo Rat Penat** haja estrenat el seu local tres vegades, dos de les quals per a servir de portada electoral al representant del **PP** de tanda, no. Ni ho fem perque esta entitat i algunes mes que es fan dir **senyeres del valencianisme** hagen estat sumides en un subet des de fa anys sense potenciar cap acte valencianiste, o inclus obstaculisant-ne alguns; tampoc es el cas. Preferim seguir mirant al futur.

I es que el futur valencià pareix que trenque l'alba de diferents colors segons el lloc des d'a on es mire. Des d'algun costat pareix que nomes es puga vore **blau**, inclus sabent que el lider i l'ideologia venen imposts des de **Ponent**. Un blau que no admet cap taca **verda**, pero sí traïcions "**AVLleres**". Un costat al que li enchisa ballar entre valencianistes propiciant que els seus **palmeros** creen **marques blanques** de diferents tonalitats; això sí, sempre i quan no s'acosten al vert. Tambe existix el costat contrari, a on tot es diferent: el **roig s'ataronja** intentant mostrar la mescla perfecta d'una **quatribarrada**, i la seua idolatria es multiplica cap a tot lo que la **Tramontana** arrastre. Un costat que tambe te extrems i marques blanques. Que odia al vert i al blau, pero que seguix la mateixa falta d'autoestima cap a lo valencià. Son els "altres" coents, els que, com els blaus i els verts, fan manifests regionalistes intentant esclavisar-nos de per vida.

Per sort, si be el **poble valencià** s'ha caracterisat sempre per deixar-se dur, tambe s'ha distinguit per **conservar la seua essencia**. La que seguix protegint a pesar dels politics. I es eixe poble, que, a poc a poc, va unint-se municipi a municipi, el que hui es pregunta, ¿i ara qué? Eixe mateix poble que ha vengut denunciand atac darrere atac i any darrere any les malifetes de que ha segut objecte, sense importar-li si manaven els rojos, o ho feen els blaus. Es el que ha vist com els seus fills eren adoctrinats mentres els propis adoctrinadors aplaudien les cessions i subvencions de la **Sra. Català**. O el que ha vist com els llibres autenticament valencians de les seues biblioteques eren "esporgats" per la conselleria de **Marzà**.

Ara ya tenim firmat un manifest contra els "**països catalans**", ¿per a quan un a favor de la valencianitat de Valencia? Pot ser a vostres

els moga mes lo dels atacs, pero nosatres estem farts de tant de circ. ¿Quí ha denunciat publicament en **Ajuntament**, **Corts**, premsa o televisio l'atac (noticia del 15 de febrer) contra **Constanti Llobart** i la desaparicio del seu bust de la montanyeta d'Elío? Tranquils, contestarém per a evitar-los el disgust: ningu. Per lo vist, això no ven. I mentres uns, per a fer-se fotos en l'escenari del **Ateneu** —en acabant de fer cas omis a queixes i atacs durant 27 anys— sí que se mudareu, sí, els atres casi feren folga de fam per a denunciar que havien arrancat (noticia del 23 d'abril de 2018) una placa dedicada a un "**martir antifeixiste**" en un carrer de **Vivers**.

Per a completar esta fatidica obra a tres actes, la **Generalitat** el present any el dedica a qui feu possible la victoria final de **Falange**. A l'artífex de completar el binomi aludit de blaus-verts i roigs-taronges. I ho fan celebrant per totes les escoles la seua obra i figura. La del fill del primer alcalde de **Sueca** en acabant de la **Guerra Civil**. La del meritori i llorejat **falangiste** que sabe nadar entre dos aigües i traure profit. I, ¡cóm no!, ho fa celebrant tambe els 60 anys del seu ensaig, el que acabà **desnortant** (o millor dit subnortant) la valencianitat de Valencia, venent com a certes senyes historiquas falses que nos subjugaven a Tramontana.

Algu digue un dia que tenim lo que nos mereixem, per allo de ser "**más muelles**". Pero això tambe forma part del passat i no anem a viure mirant arriere. Es hora d'abandonar eixa actitud, sense oblidar mai lo que forem i seguim sent. Es hora de **llaurar el nostre propi futur**, com han fet atres. De que nos traga'm les favetes de l'olla. Perque nomes mirant avant conseguirem vore si realment eixe manifest te el recorregut que la bona gent que l'ha firmat espera d'ell. Perque nomes mirant avant vorem si es recupera i restaura degudament, i en el seu mes que mereixcut lloc, el bust de Constanti Llobart, o per contra fan acabar el seu llinage en "d" com ya han fet en moltes paraules i toponims per a rendir **sumissio** absoluta als "amos" de mes al Nort.

I es que si mirem cap al futur sabrem que pronte nos tocarà tornar a decidir. Que de la nostra decisio dependrà la vida i el progrés dels valencians que nos seguixen i, per supost, el nostre. Definitivament algun dia decidirem dir prou. I eixe dia no està en el passat, es troba en el futur. Per això quan estiga en el present hem de recordar tota esta **valenciafobia** administrativa, tambe cultural i politica, que hem patit, per a que nos ajude a **no tornar a errar mes** i a tindre les suficients forces i raons per a saber **decidir en valentia** pel nostre futur.

PUBLICACIO EN
LLENGUA
VALENCIANA

LA CITA

Mai pergues el temps lla-
mentant errors. Es prou en
que no els oblides.

William Faulkner

SUMARI

- 1
• EDITORIAL: **NO TORNAR A ERRAR MES**
- 2
• PATRIMONI VALENCIÀ: **EL TRIBUNAL DE LES AIGÜES DE LA VEGA DE VALENCIA**
- 3
• JOCS TRADICIONALS (LXXVIII): **EL "ESPATARRAT"**
• LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
• PATRIMONI VALENCIÀ: **EL TRIBUNAL... (Continuacio)**
• RESENYA BIBLIOGRAFICA: **UNS ATRES PLANS**
- 4
• PASSATEMPS
• RONDALLA: **EL PODER DE LA PARAULA**

ACLARIMENT

Esta publicacio està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra colectiva, l'encarregat de la redaccio final de cada articul te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuacio de la seua preferencia. Este tema es motiu de debat, pero no de divisio, entre nosatres.

AVIS

Este mes, ademes de recordar-los que facen fotocopies d'est eixemplar entre amics i coneguts, anem a demanar-los que, junt en eixos amics i coneguts, i tota la bona gent del mon, pensen en Ucrania i criden en convicció un fort:
¡NO A LA GUERRA!

ACTIVITATS CULTURALS MARÇ DE 2022

Trobarà més informació dirigint-se a les respectives associacions:

Convencio (Convencio Valencianista)
www.convenciovalencianista.org
cvalencianista@gmail.com

GAV (Grup d'Accio Valencianista)
C/ Julià Peña, 3. 46018 Valencia C.
grupdacciovalencianista.com

RACV (Real Acadèmia de Cultura Valenciana)
C/Avellaner 26. 46003 Valencia C.
Tel 963 91 69 65 Fax: 963 91 56 94
www.racv.es

Rogle
rogleconstantillombart@gmail.com

3 Mar (dijous)

XXXIV DIA DE LA LLENGUA I DE LA CULTURA VALENCIANES.

• 17:45 h. Salo de Consolat del Mar de la Llonja de Valencia.

ACTE D'EXALTACIO DE LA LLENGUA VALENCIANA

Programa:

- Salutació del Deca, J. Luis Manglano.
- Discurs del Director de la Seccio de Llengua, Voro López.
- Presentació de *Orígenes de la Lengua Valenciana (La hipòtesis repoblacionista)*.

- Paraules del catedratic i academic numerari Francisco Llácer.
- Paraules de l'autor, catedratic i academic numerari, Xaverio Ballester.
- Tancament pel Deca, J. Luis Manglano.

• 19:30 h. Basilica de la Mare de Deu

MISSA en memoria d'Ausias March.

+Info: **RACV**

5 Mar (dissabte) 13 h. Seu de Valencia, tomba d'Ausias March.

HOMENAGE A AUSIAS MARCH

Lectura del poema guanyador i uns altres presentats al Certamen Poetic "Parlant en Ausias March".

+Info: **GAV**

8 Mar (dimarts) 18 h. Seu de la RACV.

CONFERENCIA: Charo Martínez dissertarà sobre palmitos; tipos, orígens, confecció i fabricació.

+Info: **RACV**

12 Mar (dissabte) Hora i lloc per determinar.

TOTS ELS DIES 9. Homenage a Manuela Solís Clarás

+Info: **Rogle** i **Convencio**

22 Mar (dimarts) 18 h. Seu de la RACV.

CONFERENCIA: Concepción Darijo: "La Zarzuela en la cultura valenciana".

+Info: **RACV**

Rogle en Internet

Facebook: **Rogle Constanti Llombart**

Twitter: **@rogleconstanti**

Tots els exemplars editats fins ara estan en:

www.rogleconstantillombart.com

www.pjvalencianista.org

PATRIMONI VALENCIÀ

El Tribunal de les Aigües de la Vega de Valencia

J.M.M.

El **Tribunal de les Aigües** –com es conegut popularment– es una de les més antigues institucions de justícia existents en **Europa**. Es tracta d'un orgue consuetudinari i tradicional, depositari d'una milenària cultura solidària i democràtica sobre l'aigua.

Respecte de l'orige no hi ha concreció, però l'organització i la distribució de les aigües en la vega valenciana data dels temps de **Al-Andalus**

(segles IX-XIII), molt possiblement de l'època califal. Estes seran perfeccionades en els primers moments de la conquesta del **Regne de Valencia** pel rei **En Jaume**, qui respectarà els usos i costums relatius a l'utilització de l'aigua. Així, resalta en els **Furs**; concretament en el número XLVIII "De servitut daygua e daltres coses" **Jaume I** confirmava tots els privilegis dels que gojaven els regadius en temps dels arabs:

"Per Nos e per los nostres donam e atorgam per tots temps a vos tots ensemps e sengles habitants e pobladors de la Ciutat e del Regne de Valencia e de tot lo terme de aquell Regne, totes e cascunes cequies franques e lliures, mayors e miyanes, e menors ab aygues e ab menaments e ab duiments daygues, e encara aygues de fonts, exceptada la cequia real qui va a Puçol; de les quals cequies e fonts hayats aygua, e enduiments e manaments daygues tots temps continuament de dia e de nuyt. En axi que puscats daquelles regar, e pendre aygues sens alcuna servitut e servi-

ci e tribut, e que prenats aquelles aygues segons que antigament es e fo establert e acostumat en temps de sarrahins."

Els reis de Valencia, **Jaume I** i **Jaume II**, concediren privilegis al Regne de Valencia en els que seguien protegint l'ús de l'aigua i referendat que sobre ella eren els ciutadans els qui tenien la potestat, reafirmant de pas l'existència i el reconeixement del Tribunal. A la fi de l'època foral l'imposició de les lleis castellanes pel bor-

bo **Felip V** no afectaren al funcionament i a la pervivència del Tribunal. La **Constitució de Cadis**, imbuida pel lliberalisme democràtic, anulava els tradicionals tribunals consuetudinaris, entre ells el Tribunal de les Aigües, però un diputat valencià, **Francisco Xavier Borrull** feu una encesa defensa del nostre tribunal en les Corts; la seua proposta deixà en suspens la decisió d'acabar en ell i els fets que so-

brevingueren –la derogació del text constitucional i el retorn del **absolutisme**– farien que el Tribunal seguira administrant justícia com secularment ho havia fet.

El seu singular, senzill i perfecte funcionament, llunt de complicats protocols i fórmules jurídiques, es un model de justícia d'esta milenària institució, la qual, com hem vist, ha sobreviscut a totes les reformes legislatives i a tots els regims i governs. Així, resalta puix, reconegut per totes les ideologies i en totes les èpoques, ha resistit el

pas dels temps fins l'actualitat. Les seues característiques processals son: l'oralitat, la concentració, la rapidesa, l'economia, la transparència i l'imparcialitat. La seua integració en el sistema judicial espanyol, en iguals garanties i valor jurídic que qualsevol cort civil, s'explica per l'eficàcia del seu funcionament.

Actualment es reconegut en la **Constitució Espanyola**, en el títol VI (Del poder judicial), article 125. Es citat també en la **LOPJ** (Llei Orgànica del Poder Judicial) i en el mateix **Estatut d'Autonomia** (Cap. V. L'Administració de Justícia; Art. 36,

apartat 3: "Coadjuvar en l'organització dels Tribunals consuetudinaris i tradicionals en especial en la del Tribunal de la Vega de Valencia". Es citat també en la **Llei d'Aigües** (2-08-1985), en el preàmbul, i el posa d'exemple, inspirant-se en ella les figures dels "**Jurats de Rec**"; també ha seguit model tingut en compte en la legislació en matèria d'aigua en uns altres països.

Continúa en la pagina 3.

EL TRIBUNAL EN 1958

EL TRIBUNAL EN 1934

COLABORA EN EL ROGLE

Donar difusio ad esta publicació es la millor forma de col·laborar en nosatres. També pots fer-te **soci** (36 € a l'any) o **col·laborador** (12 € a l'any), i t'enviaré a casa tots els números que es publiquen durant l'any. I si tens volun-

tat de fer alguna puntual aportació econòmica, també te quedariem molt agraïts. El nostre número de compte, en **Caixa Popular**, es:

ES52 3159 0018 1926 1586 4721

El “espatarrat”

Este era un joc de carrer, en poquetes normes, que servia per a consumir els ultims minuts fins que les mares llançaven el temut crit de: “¡A sopar!”

Qui pagava prenia el nom de “el caçador” i s’elegia segons l’acort normativisat, despuix de “arrepinyar”. Els demes es coloquen en rogle, rodejant-lo, en silenci i quets.

Quan “el caçador” ho decidix llança la veu de “¡Au!”, i tots ixen corrent, dins d’un espai previament establert, evitant ser colpejats pel caçador en una pilota, una pedreta, un embolic de paper arrugat o un element similar que servira per a poder llançar-lo.

Qui era colpejat se quedava estatic en les cames separades, “espatarrat”.

Mentres “el caçador” continúa tractant d’encertar a mes jugadors, si algu vol salvar al “espatarrat” ha de passar entre les seues cames i en acabant dir: “¡Salvat!”. Pero si este, mentres ho intenta, es colpejat, tambe haura de quedar immovil mantenint la posicio, i serien dos els caçats; per contra, si conseguira el seu proposat, estarien lliures els dos.

El joc acabava quan tots estaven caçats o quan les mares, des de la porta de casa o des de la finestra llançava l’avis de: “¡O puges o baixa (mes el nom del cridat!)”, moltes vegades seguit de: “¡O envie a ton pare!”.

EL BANY,
DE JOAQUIM SOROLLA, 1899

RESENYA BIBLIOGRAFICA

F.R.B.

Martínez “Tub”, Josep

Uns atres plans

Institut d’Estudis Valencians, 2021

(231 pagines)

Parlem hui d’un llibre publicat recentment pel **Institut d’Estudis Valencians**, i que fon presentat en desembre, en la **V Fira de Nadal del Llibre Valencià** organizada per **GAV** i **INEV**.

En este primer treball, l’autor s’adinsa en el mon dels sentiments i d’algunes reflexions existencials que totes les persones nos hem fet en algun moment. Es per això que estem davant d’una novela que, si be està ambientada a finals dels anys 80 del segle passat, sera molt facil que el llector de hui es reconega en les situacions plantejades a lo llarc del relat.

Per mig de dos histories d’amor, molt distintes l’una de l’atra, vorem cóm creix i evoluciona el personage. En la primera trobem a un jove decidit, sense por, en ganes i ilusio, tractant de mantindre una relacio dificil ya des del mateix moment en el que naix. Esta relacio sera un pilar, una ajuda important, junt en les profundes reflexions que haura de fer, recordant al ser volgut que acabava de perdre, traent d’elles les millors lliçons per a superar els durs acontentiments pels que està passant en eixe moment i revelant en ell una força i madurea sorprenents per a una persona tan jove. La segon historia es mes tradicional, a on l’enamorament va quallant poquet a poquet i s’aprecia com el protagonista, sense pedre mai l’ilusio, es torna mes indecis i calculador a l’hora d’afrontar-la, per por a un fracàs. Tambe deixa constancia del poder d’afonar vides i families que porta entrar en el mon de les drogues i que no es una qüestio ni d’anys arrere, ni de modes.

En un estil de narracio senzill i proxim, el llector podrà apreciar cóm *Uns atres plans* es el fidel reflex de lo que es l’essencia de la vida, que no es atra que superar els obstaculs que nos va posant i intentar seguir avançant. Per al protagonista, recordar als seus sers volguts es fonamental per a traure les forces necessaries i tractar de ser tot lo felix que puga, sabent que es el millor homenage i l’única manera en que ells, alla a on estiguen, voldran vore’l sempre.

El Tribunal de les...

Ve de la pagina 2.

L’escassea d’aigua per a rec en la fertill vega de Valencia posa de relleu la necessitat d’una sabia, equitativa i justa distribucio de la mateixa, que havia d’arribar a les 17.000 ha de terra de regadiu, per mig d’un complex sistema de sequies mare, en els seus braços i filloles —sequiols i sequioletes— que prenen l’aigua del riu **Turia**. Ademés, l’organisacio dels recs necessitava d’una institucio que cuidara de l’administracio de l’aigua i l’observancia de les normes en que la sabiduria i l’experiencia de l’home de l’horta l’ha anat dotant. El **Tribunal de les Aigües de la Vega de Valencia** te com a missio resoldre els conflictes per l’us de l’aigua de rec entre els llauradors, cuidar de la correcta distribucio de la mateixa i garantir el bon funcionament i us de les extenses rets de canals. Huit son les sequies mare que prenen aigua del riu Turia per mig dels seus assuts i sobre les que te jurisdiccio. Pel marge dret, les de **Quart, Benacher i Faitanar, Mislata-Chirivella, Favara i Rovella**; pel marge esquerre, les de **Tormos, Mestalla i Rascanya**. En jurisdiccio a banda tambe forma part de l’horta valenciana la **Real Sequia de Moncada**.

El Tribunal està format per llauradors, triats democraticament, un per cada sequia i en representacio de cada una de les **Comunitats de Regants** de les que formen part, huit en total, denominats **sindics**. Un d’ells es triat president per una duracio de temps indeterminada. En la **Porta dels Apostols** de la **Seu de Valencia**, el Tribunal, en una doble funcio, judicial i administrativa, se reunix tots els dijous de l’any (excepte festius) a les dotze en punt del migdia per a celebrar les seues sessions publiques. La tradicional frase que pronuncia l’aguasil: “**Denunciats de la sequia de...**” obri el proces. Una atra expressio característica es la que pronuncien els juges per a donar i llevar la paraula: “**Parle voste**” i “**Calle voste**”. Tot el jui te lloc, com es natural, en **llengua valenciana**, la que han parlat sempre juges i llauradors en la seua vida quotidiana. Les sentencies son acatades sense discussio pel respecte que posseix el Tribunal i el reconeixement dels juges —homens bons—, persones honrades coneixedores dels usos i costums, i equanims en el seu procedir.

El Tribunal de les Aigües de la Vega de Valencia, va presentar conjuntament en el **Consejo de Hombres Buenos de la Huerta de Murcia**, organisme de similars caracteristiques, candidatura per a formar part de la **Llista de Bens Patrimoni de l’Humanitat**, obtenint tal reconeixement l’any 2009 com a **Tribunals de Regants del Mediterraneu**, i per tant es **Be Immaterial de l’Humanitat** des de 2009.

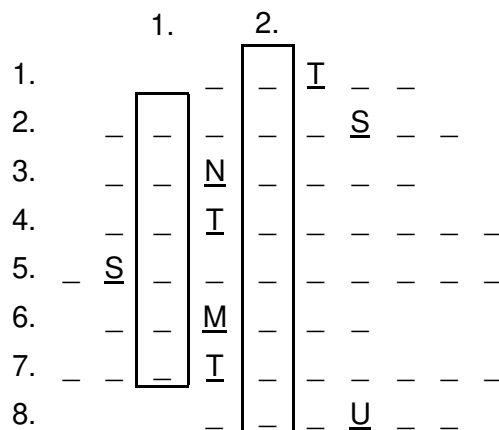
Resol l'acrostic del costat a partir de les definicions.

1. Lìquid o pasta composta per diferents ingredients que s'utilisa per a donar lluentor i color al calcer, especialment el de color negre.
2. Persona que arreplega i posa per escrit els acontenyiments historics d'una ciutat o poblacio. Periodiste que s'ocupa de la seccio d'un periodic centrada en un unic tema.
3. Colp pegat en les dents. Denticio, aparicio de la dentadura.
4. Especialiste en una branca de la zoologia que s'ocupa dels insectes.
5. Image o idea acceptada de manera generalisada i immutable per un grup o societat sobre alguna cosa.
6. Vencedor en un enfrontament, lluita o competicio, generalment deportiva.
7. Allo que es propietat d'algu. Cosa que es accessoria d'una atra i forma part d'ella.
8. Exit o victoria molt gran en qualsevol mampresa, competicio, batalla, etc.

La solucio a peu de pagina.

PARAULES VERTICALS

1. Llarvar una cosa en aigua nomes, sense utilisar sabo. Retirar en aigua el sabo d'una cosa que previament s'ha llavat en aigua i sabo.
2. Dificultar, impedir el bon funcionament de les coses.

RONDALLA

M^aA.M.C.

El poder de la paraula

En un alluntat país hi hague un **sulta** que **ensomià** que anava perdent totes les seues dents. Al despertar-se manà que buscaren a un **sabi** per a que interpretara l'**ensomi**.

—iQuina desgracia Senyor! —digue el **sabi**—. Cadascuna de les dents caiguda representa la perdua d'un parent de Vostra Majestat.

—iQuina insolencia! ¿Com t'atreuixes a dir tal cosa? iFora d'aci! iCastigueu-lo! —cridà el **sulta** enfurit.

Mes tart, el **sulta** consultà a un atre **sabi** i li contà lo que havia **ensomiat**. Este, en acabant d'escoltar al **sulta** en atencio, li digue:

—iExcels Senyor! Gran felicitat vos ha segut reservada. El **somi** significa que sobreviuras a tots els teus parents.

El semblant del **sulta** s'allumenà en un gran **somriure** i ordenà que dona-

ren cent monedes d'or al **sabi**. Quan este eixia del palau, u dels cortesans li digue admirat:

—iNo es possible! L'interpretacio que haveu fet dels **ensomis** es la mateixa que el primer **sabi**. No entenc per qué al primer se li pagà en un castic i a tu en cent monedes d'or.

El segon **sabi** respongue:

—Amic meu, tot depen de la forma en que se diu. U dels grans desafius de l'humanitat es dependre a comunicar-se. De la comunicacio depen, moltes voltes, la felicitat o la desgracia, la pau o la guerra. La veritat pot comparar-se en una pedra preciosa. Si la llancem contra el rostre d'algu, pot ferir, pero si l'**emboliquem** en un **envoltori** delicat i l'ofrim en tendrea, certament sera acceptada en **grat**.

Traduccio i adaptacio a la llengua valenciana d'un rondalla treta de cuentosqueyocuento.blogspot.com

GLOSSARI (paraula/ sinonims: definicio)

Emboliquem de embolicar/ envoldre/ empaquetar: Cobrir una cosa posant tela o paper al seu entorn.

Ensomi/ Somi: Imagens o successos fantastics que experimenta, com si foren reals, la persona que dorm i ensomia.

Envoltori/ paquet/ fardell: Paper, carto, tela o qualsevol atre material que s'utilisa per a embolicar una cosa.

Grat/ agrat/ satisfaccio/ content/ alegria/ plaer: Complaença o gust que produix una persona o una cosa.

Sabi/ cult/ erudit: Persona que posseix

molta ciencia.

Somriure/ gest/ caraça: Moviment i postura dels llavis quan se somriu.

sulta/ emperador/ governador: Titul maxim del representant en el poder en els països islamics.

Solucio:

Verticals: 1. RENTAR 2. ENTORPIR

1. BETUM 2. CRONISTE 3. DENTADA 4. ENTOMOLEC 5. ESTEREOTIP 6. CAMPEO 7. PERTINENÇA 8. TRIUMF

I RECORDA... La nostra primera paraula es **rentar**. L'accio i efecte de rentar es una **rentada**. Està **rentat** allo que nomes s'ha llavat en aigua o se li ha llevat el sabo en aigua. Se diu **rentadents** al glop d'aigua que s'utilisa per a glopejar i rentar les dents. Eix. *Renta la roba que has deixat ensabonada a remulla. / Per a netejar el filtre nomes has de rentar-lo.*

La nostra segona paraula es **entorpir**. L'accio i efecte d'entorpir o allo que entorpix es un **entorpiment**. Que entorpix es **entorpidor**. Allo que està obstaculizat o impedit està **entorpit**. Eix. *La forta pluja entorpix el transit en la carretera.*